

Menangani Masalah Kelahiran Anak Tak Sah Taraf di Malaysia: Peranan Perundangan Jenayah Syariah dalam Masyarakat

Solving the Problem of Illegitimate Birth in Malaysia: The Role Of Syariah Criminal Law in the Society

AZIZAH MAT RASHID, NOOR AZIAH MOHD AWAL, AHMAD 'AZAM MOHD SHARIFF, NOR 'ADHA ABD HAMID & TG. NOOR AZIRA TG. ZAINUDIN

ABSTRAK

Statistik kelahiran anak tak sah taraf yang tinggi di Malaysia membuktikan masyarakat sedang mengalami krisis keruntuhan moral yang sangat meruncing. Hal ini jelas bertentangan dengan prinsip Islam yang menekankan tentang kemuliaan nasab dan keturunan dalam kehidupan berkeluarga. Artikel ini bertujuan menganalisis prinsip dan pengaplikasian syariah berkaitan anak tak sah taraf. Dalam penganalisisan tersebut, beberapa sorotan literatur dilakukan berkaitan penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah dalam menangani masalah kelahiran anak tak sah taraf. Seterusnya artikel ini akan mengenalpasti permasalahan berkaitan kelahiran anak tak sah taraf dan mencadangkan beberapa saranan sebagai penyelesaian. Kajian yang digunakan dalam artikel ini menggunakan kerangka kajian perundangan tulin berbentuk kualitatif di mana metod kajian perpustakaan diaplikasikan bagi tujuan pengumpulan data. Data yang diperolehi dari penulisan tesis, artikel jurnal, buku-buku, laporan akhbar serta sumber-sumber rujukan umum lain dianalisis secara kritis. Analisis kritis turut dilakukan terhadap dokumen-dokumen kajian lepas berkaitan isu anak tak sah taraf dan penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah. Artikel ini turut mengutarakan pandangan bahawa satu kajian mendalam yang lebih kritis dan komprehensif perlu dilakukan sebagai sumbangan kepada korpus akademik khususnya bagi menambah khazanah ilmu perundangan jenayah syariah berteraskan kepentingan memelihara maqasid syariah. Langkah tersebut juga merupakan suatu usaha ke arah memastikan agar perundangan jenayah syariah di negara ini mampu membendung permasalahan kelahiran anak tak sah taraf dalam masyarakat.

Kata kunci: Anak tak sah taraf; jenayah syariah; penguatkuasaan; moral; maqasid syariah

ABSTRACT

Generally speaking, an illegitimate child refers to a child which has been born outside wedlock regardless of whether the illegitimate birth is caused by adultery or rape, and neither that the said birth is the result of a syubhah consummation. The rise of illegitimate birth in Malaysia has significantly proved that our community is facing a very serious issue of moral demolition. This is obviously against the Islamic principle of upholding the dignity of lineage. This article intends to analyze the principles and application of Syariah rules pertaining to illegitimacy. This article further analyzes the previous literature on the enforcement of Syariah Criminal Law in preventing illegitimate birth. It then identifies problems pertaining to the issue of illegitimate birth and suggests some practical solutions. For the purpose of data collection, this purely legal doctrinal research applied a qualitative method based on library research. Critical analysis has been applied in analyzing data from a previous thesis, articles, journals, news and other general references regarding illegitimacy issues and the enforcement of Syariah Criminal Law. It is suggested that a further critical and comprehensive research to be conducted as a contribution to the academic corpus and for the enhancement of maqasid syariah in Syariah Criminal Law.

Keywords: Illegitimate birth; syariah criminal law; enforcement; moral; maqasid syariah

PENGENALAN

Jumlah anak tak sah taraf yang tinggi di Malaysia memberi satu gambaran seolah-olah sistem perundangan Islam yang dilaksanakan kurang memberi impak kepada matlamat mencegah kemungkaran. Menurut Yusuf al-Qardhawi (2012), pensyarian atau perundangan merupakan nilai kekuatan yang utama bagi sesebuah masyarakat bagi mengatur perhubungannya dan menghukum sesiapa yang menyeleweng dari kaedahnya. Ini kerana hati nurani manusia secara umumnya tidak memadai untuk memelihara keselamatan masyarakat.

Menurut laporan Malaysia kini bertarikh 6 September 2017, bagi tempoh antara tahun 2006 hingga 30 Jun 2017, jumlah keseluruhan anak tak sah taraf yang direkodkan oleh Jabatan Pendaftaran Negara (JPN) adalah seramai lebih 543,363. Jumlah tersebut termasuk anak yang dilahirkan dalam tempoh perkahwinan yang tidak didaftarkan mengikut peraturan, kelahiran tidak cukup enam bulan (bagi pasangan Islam), kegagalan mendaftar semula perkahwinan di luar Negara dan anak yang dijumpai tanpa diketahui identiti ibu atau bapa. Walaupun statistik tersebut turut merangkumi jumlah anak yang lahir dari perkahwinan yang tidak didaftarkan, namun angka keseluruhan yang hampir satu juta ini sudah memadai membuktikan kebejatan akhlak dan keruntuhan moral yang sangat serius dalam kalangan masyarakat di Malaysia.

Menyokong fakta keseriusan permasalahan tersebut, Ghani & Nuarrual (2016) mendapati jumlah wanita hamil luar nikah yang ditempatkan di pusat pemulihan semakin meningkat dari semasa ke semasa dan kebanyakan mereka terdiri daripada orang Melayu yang beragama Islam. Fakta ini sememangnya sangat sukar untuk diterima kerana keseriusan masalah kelahiran anak tak sah taraf bukan sahaja mencalarakan imej agama Islam itu sendiri malah turut memberi persepsi negatif terhadap keupayaan dan keberkesanan perundangan jenayah syariah dalam mengekang permasalahan tersebut. Justeru, artikel ini menganalisis perbincangan tentang penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah dan hala tuju dalam menangani masalah kelahiran anak tak sah taraf.

METODOLOGI

Artikel ini dibina di atas kerangka kajian perundangan tulen dengan menggunakan pendekatan kajian kualitatif. Data dikumpul

melalui kajian perpustakaan dengan menggunakan kaedah doctrinal. Beberapa dokumen termasuk kajian-kajian terdahulu seperti tesis, disertasi, artikel jurnal, dokumen perundangan, fatwa, garis panduan, dan rujukan umum berkaitan anak tak sah taraf dan perundangan jenayah syariah telah dilakukan bagi memperoleh sebanyak mungkin data berkaitan. Data-data dianalisis menggunakan kaedah analisis kandungan dan dianalisis secara kritis bagi mencapai objektif yang telah ditetapkan. Penganalisan data dan maklumat melalui kaedah analisis kandungan dan kritis tersebut seterusnya mendorong penulisan ini untuk mengenali sama ada data-data tersebut mempunyai signifikan kepada kajian yang dijalankan. Melalui aplikasi metod tersebut, beberapa kelompangan dalam kajian terdahulu telah dikenal pasti dan beberapa cadangan turut dikemukakan sebagai sumbangan melalui artikel ini.

Adalah amat penting agar perundangan jenayah syariah di Malaysia diperbaiki pelaksanaannya kerana langkah sedemikian mampu membendung permasalahan kelahiran anak tak sah taraf dalam masyarakat.

PERUNDANGAN JENAYAH SYARIAH DAN PENGEKANGAN MASALAH KELAHIRAN ANAK TAK SAH TARAF: ANALISIS DARI PERSPEKTIF SYARAK

Memahami perundangan jenayah syariah dan konsep anak tak sah taraf secara jelas dapat membantu seseorang memahami perkaitan antara keduanya dan menghargai kepentingan perundangan jenayah syariah dalam mengekang masalah kelahiran anak tak sah taraf.

Menurut Shamrahayu (2016), Islam mewajibkan setiap individu melakukan serta menggalakkan kebaikan. Pada masa yang sama, mereka juga diamanahkan untuk mencegah atau membendung semua jenis kemungkaran daripada terus berlaku. Dalam konteks pelaksanaan undang-undang, prinsip ini diaplikasikan di peringkat penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah yang berfungsi untuk mengawal atau mencegah kemungkaran. Hal ini bertepatan dengan firman Allah S.W.T yang bermaksud:

“Dan hendaklah ada antara kamu satu puak yang menyeru (berdakwah) kepada kebajikan (mengembangkan Islam) dan menyuruh berbuat segala perkara yang baik serta melarang daripada segala yang salah (buruk dan keji)”

(Surah Ali-Imran: 104)

Dalam ayat lain, Allah S.W.T berfirman yang bermaksud:

“Kamu (wahai umat Muhammad) adalah sebaik-baik umat yang dilahirkan bagi (faedah) umat manusia, (kerana) kamu menyuruh berbuat segala perkara yang salah (buruk dan keji)”

(Surah Ali Imran: 110)

Konsep melakukan siasatan selepas menerima aduan tentang sesuatu perlakuan jenayah yang dipraktikkan bertepatan dengan firman Allah S.W.T yang bermaksud:

“Wahai orang-orang yang beriman, sekiranya datang kepada kamu seorang fasiq dengan perkhabaran berita, maka selidikilah untuk menentukan kebenarannya kerana ditakuti kamu akan bertindak buruk terhadap sesuatu kaum dengan kejahilan maka kamu menyesali atas apa yang kamu telah lakukan”

(Surah Al-Hujrat: 659)

Dalam ayat ini, Allah S.W.T telah memerintahkan orang-orang yang beriman agar menyelidik dan menyasiat kebenaran tentang sesuatu berita yang dibawa oleh seorang fasiq sebelum mengambil tindakan kerana dibimbangi jika tidak diselidiki dan didapati berita yang dibawa tidak benar, maka mungkin ada tindakan-tindakan yang diambil berdasarkan berita yang tidak tepat tersebut. Hal ini sudah tentu menyebabkan ketidakadilan serta kezaliman ke atas mana-mana pihak. Penyasiatan dan penyelidikan ini membuktikan Islam menekankan keadilan dan menutup ruang penindasan atau kezaliman sekalipun terhadap orang yang dituduh melakukan sesuatu kesalahan.

Menjelaskan tentang konsep penguatkuasaan ini, Shamrahayu (2016) menegaskan, melindungi agama itu sendiri sebenarnya menjadi objektif dalam penguatkuasaan undang-undang jenayah Islam di samping melindungi keseluruhan sistem yang diperkenalkan Islam sama ada individu, keluarga atau aspek yang lebih besar iaitu masyarakat, bangsa, Negara dan masyarakat antarabangsa. Objektif inilah sebenarnya yang membezakan penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah daripada penguatkuasaan undang-undang jenayah barat yang meletakkan kepentingan memelihara keselamatan awam sebagai objektif utama dalam penguatkuasaan. Perbezaan ini perlu difahami dengan jelas oleh setiap individu muslim agar mereka sendiri tidak bersalah sangka terhadap perundangan Islam.

Memandangkan perundangan jenayah syariah mempunyai kepentingan yang sangat besar dalam

mendukung falsafah perundangan syariah yang telah disyariatkan, maka penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah tidak harus disalahtafsirkan sebagai satu tindakan yang menyalahi prinsip kebebasan peribadi sebagaimana yang diperjuangkan oleh sesetengah pihak. Melalui penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah inilah, perlakuan-perlakuan yang boleh menyumbang kepada kelahiran anak tak sah taraf sewajanya dapat dikekang.

Menjelaskan tentang anak tak sah taraf, menurut Paizah (2013), anak tak sah taraf disebut juga sebagai “*Anak Zina*”, walau bagaimanapun, sebutan itu dilunakkan sedikit menjadi “*Anak Luar Nikah*” sebelum dilunakkan lagi kepada “*Anak tidak sah taraf*”. Seksyen 2 Enakmen Undang-undang Keluarga Islam Negeri-negeri mentakrifkan tidak sah taraf sebagai merujuk kepada anak yang dilahirkan di luar nikah dan bukan anak dari persetubuhan syubhah. Manakala Fatwa Kebangsaan mendefinisikan anak tak sah taraf sebagai:

1. Anak yang dilahirkan di luar nikah sama ada akibat zina atau rogol dan dia bukan daripada persetubuhan syubhah.
2. Anak yang dilahirkan kurang dari 6 bulan 2 *lahzah* (saat) mengikut taqwim qamariah daripada tarikh *tamkin*.

Tafsiran yang lebih luas diberikan dalam fatwa negeri Selangor yang mentakrifkan anak tidak sah taraf sebagai:

1. Anak yang dilahirkan tanpa nikah sama ada hasil daripada zina, rogol atau melalui cara saintifik yang bertentangan dengan hukum syara’.
2. Anak yang dilahirkan kurang daripada 6 bulan 2 *lahzah* qamariah dari waktu “*Imkan ad Dukhul*” dan bukan hasil daripada persetubuhan syubhat.
3. Anak yang dilahirkan lebih daripada 6 bulan 2 *lahzah* qamariah dari segi waktu “*Imkan ad Dukhul*” selepas akad yang sah dan ada bukti dari segi syara’ bahawa anak tersebut ialah anak tanpa nikah melalui iqrar (pengakuan) mereka yang berkenaan (suami dan isteri tersebut atau salah seorang daripadanya), atau 4 orang saksi yang memenuhi syarat-syarat mengikut hukum syara’.

Menariknya, fatwa negeri Selangor mengambilkira perkembangan sains dan teknologi dalam tafsiran anak tak sah taraf di mana fatwa tersebut turut mentafsirkan anak tak sah taraf termasuk anak yang

lahir melalui kaedah saintifik yang bertentangan dengan hukum syarak.

Konsep sah taraf seorang anak mempunyai perkaitan secara langsung dengan prinsip dan tanggungjawab memelihara maqasid syariah khususnya kepentingan memelihara nasab atau keturunan. Keturunan merupakan asas terpenting dalam penentuan pelbagai hukum berkaitan harta pusaka, perwalian, wasiat dan sebagainya. Justeru, menurut Mustafa (2002), bukti-bukti yang menentukan susur galur keturunan tersebut perlulah jelas. Meskipun Islam menekankan penjagaan keturunan, namun kelahiran anak tak sah taraf yang begitu tinggi dalam masyarakat pada hari ini. Maka, sorotan dilakukan bagi melihat beberapa kajian terdahulu berkaitan kelahiran anak tak sah taraf dan penguatkuasaan undang-undang dalam mengekang permasalahan tersebut.

Selain memberi implikasi kepada hukum dalam pelbagai aspek seperti nasab, perwalian, nafkah dan penjagaan seperti yang digariskan dalam Garis Panduan Anak tidak sah taraf JAKIM (1998), kelahiran anak tak sah taraf juga boleh menyumbang kepada masalah lain seperti kes pembuangan bayi dan pengguguran. Menurut Muhamad Sujimon (2010), dalam mazhab sunnah wal jamaah, persetubuhan haram atau zina merupakan penyebab utama atau alasan yang paling kuat kepada lahirnya anak tidak sah taraf sama ada perzinaan tersebut melibatkan pasangan yang belum berkahwin atau salah seorang daripadanya atau kedua-duanya daripada mereka yang telah berkahwin. Perbuatan ini jelas menyalahi prinsip memelihara kesucian nasab yang dituntut oleh Allah S.W.T melalui perintah menjauhi zina yang bermaksud:

“Dan janganlah kamu menghampiri zina, sesungguhnya zina itu adalah satu perbuatan yang keji dan satu jalan yang jahat (yang membawa kerosakan)”

(Surah al-Isra: 32)

Berdasarkan ayat 32, Surah al-Isra' tersebut, maka apa sahaja yang membawa kepada perzinaan perlulah di jauhi dan dicegah kerana ia berakhir dengan kerosakan. Pendekatan penyelesaian masalah sosial melalui penguatkuasaan undang-undang selari dengan firman Allah S.W.T yang bermaksud:

”Sesungguhnya kami telah mengutuskan rasul-rasul Kami dengan membawa bukti-bukti yang nyata dan telah kami turunkan bersama mereka al-kitab dan neraca (keadilan) supaya manusia dapat melaksanakan keadilan”

(Surah al-Hadid: 25)

Dalam ayat lain, Allah berfirman yang bermaksud:

”Sesungguhnya kami telah menurunkan al-Kitab kepadaMu dengan membawa kebenaran, supaya kamu mengadili antara manusia dengan apa yang telah Allah wahyukan kepadamu”

(Surah an-Nisa: 105)

Kedua-dua ayat dalam surah al-Hadid dan an-Nisa' yang ditegaskan oleh Allah S.W.T menunjukkan kepentingan undang-undang dan penghakiman dalam kehidupan.

PELAKSANAAN PERUNDANGAN JENYAH SYARIAH DALAM MENANGANI MASALAH KELAHIRAN ANAK TAK SAH TARAF DI MALAYSIA: REALITI DAN PERMASALAHAN DALAM MASYARAKAT

Pelaksanaan perundangan jenayah syariah di Malaysia teletak di bawah bidang kuasa negeri-negeri sebagaimana termaktub dalam Senarai II, Jadual Kesembilan Perlembagaan Persekutuan. Memandangkan pentadbirannya diletakkan di bawah bidang kuasa negeri, maka sudah pasti perundangan tersebut memperlihatkan pelbagai bentuk ketidakseragaman yang secara tidak langsung turut menyumbang kepada ketidaksempurnaan dan ketidakberkesanan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah.

Namun bagi mencapai objektif penggubalan undang-undang dengan berkesan, Shamrahayu (2015) menjelaskan perkara penting dalam setiap penguatkuasaan jenayah ialah wujudnya undang-undang prosedur yang lengkap dengan kebolehan agensi penguatkuasa yang mantap. Hal ini perlu kerana penguatkuasaan memainkan peranan penting dalam memastikan sesuatu kesalahan sampai ke pengetahuan mahkamah. Kepentingan ini juga dapat dilihat dalam Zubaidah (2014) yang menyatakan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah memerlukan kepada suatu sistem yang saling berkait membabitkan pelbagai agensi di segenap peringkat mulai daripada penguatkuasaan, pendakwaan, mahkamah dan seterusnya penjara sebagai tempat melaksanakan hukuman. Ini kerana, setiap peringkat pelaksanaan undang-undang tersebut melibatkan agensi dan jabatan yang berbeza. Bagi urusan di kebanyakan negeri, urusan pentadbiran undang-undang jenayah syariah dipertanggungjawabkan kepada Jabatan Agama Islam dan Jabatan Kehakiman Syariah.

Namun menurut Zubaidah (2014), kekurangan kakitangan adalah sesuatu yang lumrah dihadapi di mana-mana agensi yang berkaitan dengan penguatkuasaan. Ia boleh dilihat pada jumlah kakitangan bahagian penguatkuasaan di daerah-daerah yang sememangnya tidak mencukupi bagi menjalankan tugas mencegah dan mengawal kemungkaran, apatah lagi untuk mengurangkan kadar jenayah berkaitan moral, akidah dan sebagainya. Selain itu, turut berdepan dengan masalah pertukaran kakitangan ke bahagian lain setelah mereka mahir dalam menjalankan operasi, siasatan dan memahami undang-undang. Zubaidah (2008) turut mendapati kebanyakan pegawai penguatkuasa agama tidak mempunyai latar belakang undang-undang syariah. Hal ini menimbulkan kesukaran kerana pemahaman undang-undang syariah khususnya akta/enakmen kesalahan jenayah syariah dan enakmen tatacara jenayah syariah merupakan perkara asas dalam menjalankan tugas harian. Hal ini turut mengganggu kelancaran proses penguatkuasaan. Justeru, Musa (2015) mencadangkan supaya pihak bertanggungjawab menyejajarkan usaha meningkatkan profesionalisme pegawai penguatkuasa agama (PPA) di setiap jabatan agama Islam negeri (JAIN) serta menambah bilangan PPA di samping melatih kakitangan sedia ada.

Selain penguatkuasaan, Azam (1997) mengingatkan pendakwaan juga perlu dilakukan dengan penuh berhati-hati, bertanggungjawab serta berhemah. Prinsip syariah berkaitan prosedur pendakwaan adalah bertitik tolak dari konsep syariah mengenai keadilan yang dapat diterjemahkan melalui firman Allah S.W.T yang bermaksud:

“Sesungguhnya Allah menyuruh kamu menyerahkan amanah kepada yang berhak menerimanya, dan apabila kamu menetapkan hukum di antara manusia, hendaklah kamu berhukum dengan adil”

(Surah Al-Nisa: 581)

Dalam ayat lain pula Allah S.W.T telah berfirman yang bermaksud:

“Dan jika kamu menghukum (perkara mereka) maka hukumlah (perkara itu) di antara mereka dengan adil, sesungguhnya Allah menyukai orang yang adil.”

(Surah Al-Maidah: 42)

Dalam erti kata lain, Zubaidah (2017) menjelaskan apabila sesuatu pendakwaan dijalankan ke atas suspek yang sedang tertuduh di mahkamah, objektif pendakwaan jenayah syariah adalah untuk memberi keadilan kepada pihak-pihak tertuduh dan yang terlibat dengan sesuatu kes jenayah. Menurut

Shamrahayu (2016), pendakwaan merupakan satu tanggungjawab dan amanah yang perlu dilaksanakan dengan berhati-hati kerana sebarang kecuaiian boleh menjejaskan hak dan kebebasan individu yang terbabit. Namun dalam menentukan kejayaan sesuatu pendakwaan, ia mempunyai perkaitan secara langsung dengan proses siasatan di peringkat penguatkuasaan. Bukti-bukti dan keterangan yang mencukupi perlu dikemukakan untuk pertimbangan mahkamah dalam mensabitkan kesalahan dan menetapkan hukuman.

Dari aspek pelaksanaan hukuman pula, Al Adib & Noor Aziah (2009) menyatakan hukuman merupakan satu elemen utama dalam pelaksanaan perundangan yang bertujuan untuk memberikan keadilan kepada masyarakat dan anggotanya. Hukuman yang dijatuhkan mempunyai sandaran teori yang menjadi justifikasi penghukuman tersebut seperti teori pembalasan (*retribution*), pencegahan (*deterrence*), inkapasitasi (*incapacitation*) dan pemulihan (*rehabilitation*). Artikel ini membincangkan dua teori penghukuman yang kelihatan berkonflik apabila ia digunapakai dalam kes-kes melibatkan jenayah kanak-kanak iaitu pencegahan dan pemulihan. Didapati, mahkamah cenderung mengaplikasikan teori pencegahan kerana mahkamah mengutamakan kepentingan awam untuk mencegah jenayah itu diulangi lagi oleh pesalah kanak-kanak dan orang lain, menghindar ancaman pesalah kanak-kanak terhadap masyarakat serta bagi mencapai keadilan. Teori ini diaplikasikan kepada kanak-kanak yang hampir mencapai umur 18 tahun ketika melakukan jenayah dan yang melakukan kesalahan berat. Teori hukuman pemulihan pula diaplikasikan apabila mahkamah mengutamakan kepentingan diri kanak-kanak dengan memberi peluang untuk dipulihkan. Bagaimanapun, hanya kanak-kanak melakukan kesalahan di bawah kategori ringan dan berumur bawah 16 tahun menikmati hukuman berdasarkan teori ini. Artikel ini turut merumuskan kecenderungan mahkamah terhadap teori pencegahan merupakan satu kesilapan yang perlu diperbaiki kerana ia gagal memulihkan pesalah kanak-kanak dan jumlah jenayah yang meningkat saban tahun.

Dalam menetapkan hukuman, Al-Qardhawi (2001) menegaskan, sekiranya diketahui bahawa zina itu adalah satu jenayah kemasyarakatan yang akan memudharatkan masyarakat, tetapi ia tidak memberi apa-apa kesan kepada pelakunya dengan sekadar pemenjaraan atau denda, maka hendaklah dikenakan hukuman yang lebih berat. Ini kerana

memelihara kepentingan awam dengan menyakiti pesalah dengan hukuman yang berat adalah lebih baik daripada menolak kesakitan penjenayah dan mendedahkan masyarakat keseluruhannya kepada bahaya yang lebih besar. Walau bagaimanapun, statistik kelahiran anak tak sah taraf yang tinggi sebagaimana direkodkan oleh JPN tidak mencerminkan keberkesanan pelaksanaan hukuman undang-undang jenayah syariah sedia ada. Ainul Bashirah et. al (2012) yang membincangkan tentang kesalahan khalwat dan perbuatan tidak sopan dalam Islam turut merumuskan, peningkatan kes-kes kesalahan khalwat dan perbuatan tidak sopan secara tidak langsung menunjukkan bahawa hukuman sedia ada seperti kurang memberi pengajaran kepada masyarakat.

Hukuman yang praktikal dan berkesan seharusnya berupaya memberi pengajaran dan menginsafkan pesalah. Malah ia sewajarnya mampu mengekang penglibatan masyarakat dalam perlakuan yang sama yang menjadi kesalahan di sisi undang-undang. Walau bagaimanapun, menurut Abdul Rahim et. al (2012), kebanyakan hukuman yang dikenakan terhadap kes-kes jenayah syariah adalah berbentuk hukuman denda sahaja walaupun hakikatnya terdapat hukuman alternatif seperti penjara yang boleh dilaksanakan. Dalam hal ini, Zubaidah (2013) mencadangkan supaya penjara khas di bawah pengendalian Jabatan Penjara Malaysia diwujudkan terlebih dahulu sebelum hukuman pemenjaraan bagi kesalahan syariah dilakukan dengan berkesan.

Berbicara tentang hukuman ini, Izzati (2016) dalam kajiannya tentang hukuman bagi kesalahan khalwat mendapati hukuman penjara dan denda bagi kesalahan khalwat masih kurang berkesan dalam menangani dan mencegah khalwat daripada berlaku. Hukuman penjara ternyata dapat menakutkan pesalah semasa pesalah berada di dalam penjara sahaja manakala hukuman denda pula langsung tidak menggentarkan pesalah kerana mereka merasakan bahawa mereka boleh melepaskan diri setelah membayar denda. Sebagai salah satu hukuman ta'zir, tujuan hukuman khalwat adalah untuk mencegah dan juga membuatkan pesalah insaf dan tidak mengulangi jenayah yang sama. Oleh yang demikian, kajian tersebut mencadangkan adalah wajar untuk hukuman sebat dan hukuman alternatif dilak-

sanakan sebagai hukuman bagi membendung kesalahan khalwat di Malaysia.

Sebagai usaha melaksanakan hukuman yang lebih berkesan, Mustafa (2013) mencadangkan supaya dilakukan transformasi perundangan syariah untuk meningkatkan hukuman agar lebih menggerunkan masyarakat yang melakukan perbuatan seperti zina, melahirkan anak tidak sah taraf dan pembuangan bayi.

Bersetuju bahawa undang-undang yang berkesan amat diperlukan bagi menghadapi masalah sosial berkaitan perzinaan, kehamilan luar nikah dan kelahiran anak tidak sah taraf, Adibah et. al (2017) berpandangan syarat tersebut belum dapat dipenuhi oleh Undang-undang Jenayah Syariah kerana peruntukan-peruntukan yang terdapat dalamnya tidak mampu memberikan kejutan kepada masyarakat terhadap hukuman yang ada. Maka satu kajian lanjutan bersifat lebih mendalam perlu dilakukan bagi meneroka permasalahan yang menghalang pelaksanaan hukuman yang lebih berkesan. Ketidakterkesan hukuman dan peningkatan kesalahan yang berlaku perlu dipandang serius kerana ia boleh menyumbang kepada masalah lain yang lebih serius seperti kelahiran anak tak sah taraf.

Melihat kepada realiti dan permasalahan semasa ini, terdapat dua permasalahan utama yang memerlukan perhatian dan tindakan serius iaitu di peringkat penguatkuasaan dan pelaksanaan hukuman yang kurang memberi impak kepada usaha mencegah kesalahan jenayah syariah.

PERBAHASAN BERKAITAN PERUNDANGAN JENAYAH SYARIAH DAN PERMASALAHAN KELAHIRAN ANAK TAK SAH TARAF

Bagi melihat sejauh mana kajian terdahulu dilakukan berkaitan penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah dalam menangani masalah anak tidak sah taraf, kajian dilakukan dengan menggunakan kata kunci di bawah skop pelaksanaan undang-undang jenayah syariah dan anak tak sah taraf.

Antara kajian yang mempunyai signifikan dalam analisis sorotan literatur ini ialah Azhar (2012) yang menganalisis penguatkuasaan dua jenis kesalahan kesusilaan di bawah bidangkuasa Kerajaan Tempatan iaitu pertama, kesalahan peniaga Islam tidak menutup aurat dan peniaga yang bukan Islam berpakaian kurang sopan di premis. Kedua,

kesalahan perlakuan kurang sopan di Taman. Penguatkuasaan dilakukan di bawah undang-undang kecil Majlis Perbandaran Kota Bharu Bandar Raya Islam (MPKB-BRI). Kesungguhan MPKB-BRI dalam menangani kesalahan kesusilaan jelas menunjukkan perbuatan tersebut mempunyai implikasi besar jika dibiarkan terus berleluasa. Kajian dalam skop bidang kuasa yang lebih besar perlu dilakukan bagi melihat sejauh mana kesalahan-kesalahan yang mempunyai implikasi besar kepada masyarakat dilaksanakan.

Bagi melihat keupayaan undang-undang prosedur tatacara jenayah syariah sedia ada, Azam (2012) menyatakan *lacuna* dalam peruntukan undang-undang jenayah syariah di Malaysia mendapati, wujud permasalahan perundangan prosedur yang sangat signifikan untuk diberi perhatian. Kajian ini mendapati kesemua prosedur siasatan jenayah syariah yang diamalkan dengan rujukan terhadap Akta Prosedur Jenayah Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1997 tidak bertentangan dengan prinsip syariah, namun terdapat beberapa *lacuna* berhubung prosedur siasatan seperti berikut:

1. Prosedur bagaimana sesuatu siasatan kes tidak lazim tangkap harus dimulakan tidak jelas.
2. Prosedur susulan yang harus dipatuhi dalam mengendalikan suspek sejurus selepas suspek ditangkap untuk disoalsiasat tidak jelas atau tidak ada.
3. Ketiadaan definisi yang jelas mengenai kesalahan yang memerlukan waran geledah dan yang tidak memerlukannya.
4. Ketiadaan prosedur yang mengkehendaki suspek menjalani pemeriksaan perubahan.

Bagi tujuan pemerkasaan proses penguatkuasaan undang-undang, *lacuna* yang dikenalpasti perlu diambil tindakan segera kerana implikasinya kepada kelancaran proses penguatkuasaan.

Seterusnya, Rahmaniah (2010) berkaitan pelaksanaan penguatkuasaan kesalahan hamil dan melahirkan anak luar nikah turut signifikan untuk diberi perhatian. Kajian ini memfokuskan kaedah pelaksanaan di Jabatan Agama Islam Melaka dan Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sembilan. Didapati, Melaka dan Negeri Sembilan mempunyai peruntukan berkaitan hamil luar nikah, namun enakmen kesalahan jenayah syariah Melaka bersifat lebih umum berbanding negeri Sembilan. Kajian ini hanya memfokuskan kepada penguatkuasaan terhadap dua kesalahan iaitu kesalahan hamil

dan melahirkan anak luar nikah. Namun, kajian seterusnya dilakukan dalam skop yang lebih luas dengan melihat kepada semua perlakuan yang boleh menyumbang kepada kelahiran anak tidak sah taraf.

Menurut Asmida (2001) yang membincangkan tentang proses pelaksanaan prosedur jenayah syariah dan keberkesannya di Malaysia, merumuskan walaupun prosedur di mahkamah-mahkamah syariah lebih sempurna melalui beberapa pindaan dan perubahan, namun kesedaran dalam merealisasikan undang-undang jenayah Islam yang sebenar masih lagi berada di tahap yang kurang membanggakan. Pandangan ini dibuat berdasarkan kepada beberapa perkara yang memerlukan perhatian seperti pelaksanaan tugas dan tanggungjawab para hakim dan pegawai perundangan serta kewujudan kes-kes yang tertanggung.

Menyentuh secara khusus tentang penguatkuasaan undang-undang berkaitan moral, Al-Farhain (2014) mendapati penguatkuasaan yang dilakukan menepati konsep *al-hisbah* dan masalah yang bertujuan memelihara maqasid syariah. Walau bagaimanapun, kajian mendapati terdapat banyak kritikan dari aspek penguatkuasaan yang perlu diberi perhatian oleh JAKIM, JKSM dan JAIN. Bagi melihat maklum balas pihak berkenaan terhadap kritikan tersebut, ia memerlukan kepada kajian selanjutnya. Kajian ini menyentuh tentang kesalahan moral secara umum dan tidak mengkhususkan kepada kesalahan tertentu. Namun bagi menangani masalah kelahiran anak tak sah taraf, penguatkuasaan perlu memfokuskan kepada beberapa kesalahan tertentu yang boleh menyumbang kepada permasalahan tersebut.

Sorotan literatur berkaitan anak tak sah taraf pula mendapati terdapat beberapa kajian telah dilakukan bagi menjelaskan beberapa isu dan permasalahan berkaitannya dari pelbagai aspek termasuk hukum dan perundangan. Sebagai contoh, Noor Aziah (2009) dilihat sangat signifikan dan memberi sumbangan besar kepada khazanah ilmu syariah dan undang-undang melibatkan masalah anak tak sah taraf. Antara kupasan yang menarik adalah berkaitan permasalahan pendaftaran nama anak dan pendaftaran persekolahan melibatkan anak tak sah taraf.

Sorotan terhadap beberapa kajian lain berkaitan anak tak sah taraf mendapati kebanyakan kajian-kajian terdahulu cenderung membincangkan permasalahan dan implikasi dari aspek perundangan keluarga berbanding perundangan jenayah.

Kecenderungan tersebut dapat dilihat dalam Hamidah (2008) yang membuat kajian komparatif antara Undang-undang Islam dan Undang-undang Sivil berhubung status anak tak sah taraf. Menurut Undang-undang Islam, status anak tak sah taraf tidak boleh berubah sama sekali kerana Islam mementingkan kemuliaan nasab seseorang manakala dalam undang-undang sivil, kedudukan atau status anak tak sah taraf boleh diubah menjadi sah taraf dengan pelaksanaan beberapa kaedah pengesahatarafan yang telah ditetapkan undang-undang. Walau bagaimana pun menurut Akta Memperbaharui Undang-undang (Perkahwinan dan Perceraian) 1976, seorang anak tidak sah taraf boleh diberi pengesahatarafan apabila salah satu pihak dalam perkahwinan atau kedua-duanya yang mempercayai dengan munasabah bahawa perkahwinan mereka adalah sah dan bapa si anak itu berdomisil di Malaysia pada tarikh perkahwinan itu. Menurut Akta Pengangkatan pula, semua hak dan tanggungjawab emak atau bapa asal akan terputus dan orang yang mengambil anak angkat sekarang dianggap sebagai emak atau bapanya yang sebenar dan anak tersebut dianggap sebagai anak sah taraf mereka setelah perintah pengangkatan dikeluarkan. Nik Radziah (2001) turut membuat kajian dengan perbincangan di bawah skop yang sama iaitu perbandingan antara Undang-undang Islam dan Undang-undang Sivil berkaitan anak tak sah.

Seterusnya, Che Maryam (2007) membincangkan tentang penentuan nasab, kepentingannya serta kaedah-kaedah sabitannya dalam Islam di mana penulisan tersebut merumuskan peruntukan berkaitan penentuan nasab dalam Enakmen undang-undang Keluarga Islam adalah memadai untuk menjadi panduan. Walau bagaimanapun, dari aspek tafsiran anak tak sah taraf, sebaiknya tafsiran dalam enakmen undang-undang keluarga Islam dilihat semula agar tafsirannya menepati dan merangkumi perkembangan semasa.

Berbeza dengan kajian di atas, Hamdi (2008) dalam kajiannya berkaitan kaedah-kaedah penentuan kesahtarafan anak menjelaskan kaedah-kaedah tersebut telah mengalami perkembangan yang pesat sejak mula diperkenalkan di zaman Rasulullah S.A.W sehingga ke zaman para fuqaha'. Kaedah-kaedah tersebut sentiasa diperkukuhkan dan diberi nilai tambah bersesuaian dengan pencapaian keilmuan masyarakat ketika itu. Kajian ini turut menyarankan supaya beberapa kaedah dikaji semula dengan mengambil kira perkembangan semasa dan perlu digantikan dengan kaedah-kaedah terkini yang lebih

mantap, cepat dan meyakinkan. Saranan ini sangat signifikan kerana pencapaian sains dan teknologi yang diaplikasikan pada hari ini tidak terkecuali daripada memberi kesan kepada penentuan kesahtarafan seorang anak. Maka kajian lanjutan perlu dilakukan bagi melihat hala tuju perundangan jenayah syariah ke arah perundangan yang lebih komprehensif dan efektif.

Kesahtarafan seorang anak amat penting untuk diberi perhatian dan difahami secara jelas kerana ia mempunyai implikasi yang berbeza dari segi hukum syarak. Musliha (2003) dalam kajiannya telah membincangkan secara terperinci perkara asas berkaitan nasab, perwarisan, perwalian dalam perkahwinan dan sebagainya dalam konteks perundangan di Malaysia. Beliau turut menganalisis kesan pelaksanaannya di Malaysia. Dirumuskan, seorang anak yang berstatus tak sah taraf mempunyai hak yang tidak sama dengan hak anak yang berstatus sah taraf. Kenyataan bahawa isu anak tidak sah taraf sebagai isu yang tidak berkesudahan dalam kajian tersebut sangat signifikan untuk membuktikan kerelevanan kajian lanjutan berkaitan anak tak sah taraf dilakukan.

Menyentuh senario semasa berkaitan kelahiran anak tak sah taraf, Salina (2012) mendapati peningkatan kelahiran anak luar nikah yang semakin membimbangkan di kalangan orang Melayu Islam sering dikaitkan dengan masalah moral mereka yang negatif dan juga perbuatan percubaan persetubuhan haram yang boleh membawa kepada zina dan hamil luar nikah. Walaubagaimanapun, penulisan ini tidak mengaitkan permasalahan tersebut dengan penguatkuasaan undang-undang.

Secara keseluruhannya, tidak dinafikan wujud kajian yang menyentuh tentang perundangan jenayah syariah dan permasalahan kelahiran anak tidak sah taraf. Walau bagaimanapun, skop kajian yang dilakukan jelas berbeza. Kajian ini tidak membincangkan tentang anak tidak sah taraf semata-mata, namun apa yang lebih penting dan utama adalah berkaitan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah dalam menangani isu tersebut yang tidak dibincangkan dan dikaitkan dalam kajian-kajian terdahulu.

Analisis dari aspek pengaplikasian metodologi yang digunakan dalam kajian-kajian lepas turut dilakukan dan didapati, kebanyakan kajian perundangan menggunakan kaedah kajian kualitatif di mana data-data dikumpul melalui kajian perpustakaan dan temu bual. Data-data dianalisis menggunakan kaedah analisis kandungan

dan dianalisis secara kritis bagi mencapai objektif kajian yang telah ditetapkan. Antara kajian-kajian tersebut ialah Noor Aziah (2009), Hamdani (2016) berkaitan pelaksanaan hukuman sebat dalam kes jenayah syariah di provinsi Aceh, Nor 'Adha (2007) berkaitan penyelesaian pertikaian alternatif di Malaysia, Azam (2012) berkaitan prosedur siasatan dan pendakwaan jenayah syariah di Malaysia, Al-Adib (2012) berkaitan teori penghukuman bagi pesalah kanak-kanak di Malaysia, Azhar (2012) berkaitan peruntukan dan penguatkuasaan terhadap kesalahan kesusilaan di bawah bidangkuasa kerajaan tempatan menurut undang-undang kecil, Majlis Perbandaran Kota Bharu dan Neng Djubaedah (2014) berkaitan peruntukan perzinaan dalam undang-undang di Malaysia dan Indonesia.

PELAKSANAAN UNDANG-UNDANG JENAYAH SYARIAH DALAM MENANGANI MASALAH KELAHIRAN ANAK TAK SAH TARAF: MENETAPKAN HALATUJU BARU

Analisis terhadap kajian-kajian terdahulu berkaitan pelaksanaan undang-undang di Malaysia pada masa kini memperlihatkan beberapa usaha perlu digandakan bagi menambahbaik dan memperkasakan pelaksanaan perundangan syariah ke arah pelaksanaan yang lebih mantap dan efisien. Berbicara tentang pemeraksanaan perundangan jenayah syariah, falsafah perundangan syariah perlu difahami dan dihayati dengan mendalam agar ia dapat diaplikasikan dalam konteks pelaksanaan sebenar. Tahap penghayatan tersebut dapat diterjemahkan melalui penilaian terhadap keberkesanan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah.

Pelaksanaan undang-undang jenayah syariah di Malaysia sebenarnya mengaplikasikan prinsip *sadd zaraie* seperti yang ditakrifkan oleh Hashim (1989) bagi mencegah atau menghalang sesuatu keburukan sebelum ia berlaku seperti pengharaman khalwat kerana ia mendorong kepada perbuatan zina. Walaupun terdapat undang-undang jenayah syariah yang mempunyai peruntukan kesalahan yang berpotensi mencegah masalah kelahiran anak tak sah taraf, namun pelaksanaan undang-undang terhadap peruntukan sedia ada dilihat kurang memberi kesan kepada usaha pencegahan.

Justeru, kekurangan dan kelemahan yang dikenalpasti di peringkat penguatkuasaan undang-undang dan pelaksanaan hukuman yang banyak memberi impak kepada keberkesanan proses

pelaksanaan undang-undang memerlukan perhatian serius dari pihak-pihak berkaitan. Falsafah penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah berkaitan kesalahan moral perlu diaplikasikan dalam konteks pelaksanaan yang mana ia bukan sekadar bertujuan mencegah sesuatu perbuatan itu sendiri sebagaimana yang diperuntukkan malah perlu melihat lebih jauh terhadap implikasi perbuatan tersebut sekiranya tidak dicegah sebagai matlamat penguatkuasaan undang-undang yang sebenar.

Ini bererti, dalam melaksanakan penguatkuasaan terhadap sesuatu kesalahan seperti khalwat misalnya, falsafah yang perlu difahami ialah matlamat penguatkuasaan peruntukan tersebut bukan sekadar untuk mencegah perbuatan khalwat tersebut tetapi untuk mencegah implikasi perbuatan tersebut yang mungkin berakhir dengan kelahiran anak tak sah taraf.

Bagi mencapai objektif perundangan jenayah syariah yang sebenar, usaha pemeraksanaan undang-undang jenayah syariah memerlukan penglibatan semua pihak dan agensi dari pelbagai peringkat bermula dari individu dalam masyarakat sehingga peringkat tertinggi dalam pengurusan atau pentadbiran. Justeru, semua pihak perlu memandang serius masalah kelahiran anak tak sah taraf dan bekerjasama dalam melaksanakan undang-undang jenayah syariah agar pelaksanaannya benar-benar berkesan mengekang masalah kelahiran anak tak sah taraf. Tanpa kerjasama semua pihak, usaha dan matlamat ini sukar direalisasikan yang mana akhirnya kita hanya mampu menyaksikan penambahan kelahiran anak tak sah taraf dengan pelbagai masalah.

Dalam kekangan bidang kuasa perundangan yang terbatas dan pelaksanaan hukuman jenayah syariah yang kurang memberi impak, pelaksanaan hukuman alternatif sebagai ganti kepada kesemua hukuman atau hukuman selain yang diperuntukkan dalam Akta 355 seperti yang disarankan oleh Hasnizam & Jasri (2017) wajar dipertimbangkan. Hukuman alternatif yang bermatlamatkan pemulihan pesalah berbanding menghukum mereka semata-mata menepati konsep dan roh Maqasid al-Syariah dalam memperbaiki diri pesalah serta memulihkan mereka. Walau bagaimanapun, sehingga kini, terdapat dua bentuk hukuman alternatif di Mahkamah Syariah iaitu Perintah untuk Berkelakuan Baik (Bon Berkelakuan Baik) dan Pemulihan di Pusat Pemulihan atau Rumah yang diluluskan. Bagi pelaksanaan bon berkelakuan baik, hakim boleh mengenakan apa-apa hukuman yang

bersesuaian kepada pesalah muda dan pesalah kali pertama. Bagi Pusat Pemulihan atau Rumah yang diluluskan pula, tidak kesemua negeri mempunyai peruntukan bagi menubuhkannya. Sekiranya terdapat peruntukan pun, tidak kesemua yang melaksanakannya dan sehingga kini, hanya Negeri Selangor sahaja yang merealisasikan peruntukan tersebut dengan menubuhkan Pusat Perlindungan Wanita Baitul Ehsan dan Pusat Pemurnian Akidah Baitul Iman.

Penetapan hala tuju baru yang bersifat lebih holistik merangkumi integrasi kefahaman falsafah dan pelaksanaan peruntukan dan hukuman yang lebih sesuai seiring dengan perkembangan semasa jenayah khususnya yang menyumbang kepada kelahiran anak tak sah taraf perlu ditransformasikan. Bagi merealisasikan hasrat ini, segala pandangan dan saranan yang ideal, terhasil melalui kajian-kajian atau penulisan para akademik seharusnya diambil pertimbangan dan diadaptasikan dalam pelaksanaan perundangan Negara bukan sekadar dijadikan koleksi bahan rujukan. Justeru, cadangan Azlina (2010) supaya satu mekanisma yang lebih sesuai diwujudkan bagi membolehkan hasil kajian disalurkan kepada pihak kerajaan untuk dipertimbangkan atau dimanfaatkan sangat relevan dan signifikan.

KESIMPULAN

Secara keseluruhannya, terdapat beberapa kajian yang membincangkan tentang isu berkaitan anak tak sah taraf dan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah. Walau bagaimanapun, kebanyakan kajian yang dilakukan membincangkan kedua-dua isu tersebut secara berasingan dari aspek dan skop yang berbeza tanpa mengaitkannya dalam satu perbincangan. Meskipun telah banyak kajian dilakukan berkaitan anak tak sah taraf dan pelaksanaan undang-undang jenayah syariah, namun statistik kelahiran anak anak sah taraf yang tinggi membuktikan permasalahan tersebut masih berterusan dan tidak berkesudahan.

Analisis terhadap sorotan literatur ini merumuskan sungguhpun kajian-kajian terdahulu telah dilakukan berkaitan perundangan syariah dan anak tak sah taraf, namun kajian-kajian tersebut masih boleh dikembangkan kepada skop yang lebih luas dengan tumpuan terhadap skop yang berbeza seperti implikasi permasalahan dari aspek ekonomi, pengurusan dan pentadbiran. Dapatan-dapatan kajian yang terhasil mampu menyumbang

kepada perkembangan ilmu dari pelbagai dimensi. Selain itu, melalui kelemahan dan kekurangan yang dikenalpasti kajian-kajian baru yang diterokai mampu menyumbang kepada pelbagai idea penambahbaikan untuk direalisasikan.

Sebarang usaha untuk memperbaiki kelemahan yang wujud dalam perundangan jenayah syariah di Malaysia harus dialu-alukan. Ini kerana langkah sedemikian mampu membendung permasalahan kelahiran anak tak sah taraf dalam masyarakat di masa akan datang.

RUJUKAN

- Abd. Ghani Ahmad dan Nuarrual Hilal Md. Dahlan. 2016. Kewajipan menanggung nafkah anak tidak sah taraf: satu kajian kes di Negeri Kedah. *Kanun* 28 (2): 214-244.
- Adibah Bahori & Siti Zubaidah Ismail. 2017. Kehamilan luar nikah dari perspektif Undang-undang Jenayah Syariah di Malaysia dan pengawalannya melalui program pencegahan. *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat Special Issue*: 29-38.
- Ahmad 'Azam Mohd Shariff. 2012. Prosedur siasatan dan pendakwaan jenayah syariah: lacuna dalam peruntukan Undang-undang Jenayah Syariah di Malaysia. PhD Thesis, Fakulti Undang-undang. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Ahmad 'Azam Mohd Shariff. 2011. Prosedur pendakwaan jenayah syariah: analisis ke atas peruntukan undang-undang di bawah akta prosedur jenayah syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1997 dan Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1997. *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat* (15): 1-18.
- Ainul Bashirah Ismail et al. 2012. Kesalahan khalwat dan perbuatan tidak sopan dan hukumannya menurut Islam. *Jurnal Hadhari* 4 (2): 65-88.
- Anita Abdul Rahim et al. 2012. Hukuman bagi kesalahan seksual di bawah Enakmen Jenayah Syariah Negeri Sembilan 1992: Keperluan kepada Hukum yang lebih berat. *Jurnal Undang-Undang dan Masyarakat* (16): 29-42.
- Asmdia Ahamd. 2001. Pelaksanaan prosedur kedilan Jenayah Syariah dan keberkesannya di Malaysia. Tesis Sarjana. Fakulti Undang-undang. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Azlina Abdullah. 2010. Tema dan isu penyelidikan mengenai gejala sosial pada dekad pertama abad 21 di Malaysia. *Akademika* 78 (1): 3-14.
- Che Maryam Ahmad. 2007. Penentuan nasab menurut perspektif Islam dan amalannya di Mahkamah Syariah di Malaysia. Tesis Sarjana. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.

- Fatwa Negeri Selangor. Garis Panduan Anak tidak sah taraf JAKIM (1998).
- Hamidah Abd Hamid. 2008. Anak tidak sah taraf: suatu kajian perbandingan antara Undang-undang Islam dan Undang-undang Sivil. Tesis Sarjana. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor, Selangor D.E.
- Hamdani Zainal Abidin. 2016. Pelaksanaan hukuman sebat dalam kes Jenayah Syariah di Provinsi Aceh: kajian perbandingan. Tesis PhD. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Hamdi bin Ishak. 2008. Kaedah penentuan kesahataran anak: Analisis fiqh berasaskan keilmuan semasa. Tesis Sarjana. Universiti Malaya, Petaling Jaya, Selangor D.E.
- Hasnizam Hashim & Jasri Jamal. 2017. Pelaksanaan hukuman alternatif di Mahkamah Syariah: keperluan kepada pemantapan peruntukan perundangan dalam Akta/Enakmen Syariah negeri-negeri. *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat* Special Issue: 49-58.
- Malaysiakini*. 2017. Ada lebih 500,000 anak tak sah taraf. <https://m.malaysiakini.com/news/394299>. Retrieved on: 15 June 2018.
- Mohamad Hashim Kamali. 1989. *Principles of Islamic Jurisprudence*. Second Revised Editon. Kuala Lumpur: Ilmiah Publishers Sdn Bhd.
- Mohd Al Adib Samuri & Noor Aziah Haji Mohd. Awal. 2009. Hukuman terhadap pesalah kanak-kanak di Malaysia: pencegahan atau pemulihan? *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat* 13: 35-54.
- Mohd Al-Adib Samuri. 2012. Teori penghukuman bagi pesalah kanak-kanak di Malaysia. PhD Thesis. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Mohd Azhar bin Abdullah. 2012. Peruntukan dan penguatkuasaan terhadap kesalahan kesusilaan di bawah bidangkuasa kerajaan tempatan: kajian menurut Undang-Undang Kecil. Majlis Perbandaran Kota Bharu Bandar Raya Islam. Phd Thesis. Universiti Malaya, Petaling Jaya, Selangor D.E.
- Muhamad Sujimon. 2010. *The Problems of the Illegitimate Child (Walad Zina) and Foundling (laqit) in The Sunni Schools of Law*, Gombak: International Islamic University Malaysia Press.
- Musliha binti Idris. 2003. Kedudukan anak tidak sah taraf di Malaysia: kajian perbandingan. Tesis Sarjana Muda. Universiti Malaya, Petaling Jaya, Selangor D.E.
- Mustafa 'Afifi et al. 2013. Bayi yang dibuang: hak dan kedudukan bayi di sisi undang-undang. *MLJ* 5 (lxii): i-xi.
- Mustofa Al-Khin, Mustofa Al-Bugho & Ali Asy-Syarbaji. 2002. Al-Fiqhul Manhaji, Kitab Fikah Mazhab Shafie. Menghuraikan Bab Undang-undang kekeluargaan. Terj. Azizi Ismail & Mohd Asri Hashim. Kuala Lumpur: Pustaka Salam Sdn. Bhd.
- Neng Djubaedah. 2014. Peruntukan perzinaan dalam undang-undang di Malaysia dan Indonesia. Tesis Sarjana, Fakulti Undang-undang, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Nik Radziah binti Nik Ali. 2001. Kedudukan anak tidak sah taraf: satu kajian perbandingan antara Undang-undang Islam dan Undang-undang Sivil, Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Nor 'Adha Abdul Hamid. 2007. Pertikaian perdagangan pengguna: penyelesaian pertikaian alternatif di Malaysia. PhD Thesis. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Noor Aziah Mohd Awal. 2009. Legal status and rights of illegitimate children in Malaysia: the conflicting rights? *International Society of Family Law* 275-299.
- Nur Al-Farhain binti Kamaruzaman. 2014. Penguatkuasaan undang-undang berkaitan moral dalam Enakmen Kesalahan Jenayah Syariah negeri-negeri berdasarkan perspektif Islam. Tesis Sarjana. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Nurul 'Izzati Mohamad. 2015. Khalwat: keperluan kepada hukuman sebat dan alternatif. *Jurnal Undang-undang dan Masyarakat* 19: 1 – 8.
- Paizah Hj Ismail. 2013. Anak tak sah taraf dari perspektif syariah dan perundangan Islam di Malaysia. *Jurnal Fiqh* 10: 77-90.
- Salina Bt Mohd Sari. 2012. Penguatkuasaan, pendakwaan dan perbicaraan kes percubaan persetubuhan haram: satu kajian di bahagian penguatkuasaan dan bahagian pendakwaan, Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri Sembilan. *Shariah Law Reports* 2 (Lxix):1-15.
- Shamrahayu. 2016. *Isu penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Shamrahayu A. Aziz. 2015. Kuasa dan peranan polis dalam penguatkuasaan Jenayah Syariah. *KANUN* 27(1): 85-101.
- Siti Rahmaniah Bachok. 2010. Pelaksanaan penguatkuasaan kes hamil dan melahirkan anak luar nikah di Negeri Melaka dan Negeri Sembilan: satu kajian bandingan. Tesis Sarjana, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, Selangor D.E.
- Siti Zubaidah Ismail. 2017. *Undang-undang Kesalahan Jenayah Syariah di Malaysia*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Siti Zubaidah Ismail. 2008. Dasar penguatkuasaan dan pendakwaan jenayah syariah di Malaysia: Satu analisis. *Jurnal Syariah*. 16: 537-554.
- Siti Zubaidah Ismail. 2013. Penjara khas bagi pesalah syariah: suatu keperluan? *Shariah Law Reports* 2: 1-6.
- Siti Zubaidah Ismail. 2014. Pemeriksaan mahkamah syariah dalam pengurusan kes Jenayah Syariah. *Jurnal Hukum* 38 (1):17-25.

Siti Zubaidah Ismail. 2014. Hudud dan undang-undang jenayah syariah dalam kerangka perlembagaan dan sistem perundangan dualisme: komitmen pelaksanaan ke arah membendung jenayah di Malaysia. *Jurnal Syariah* 22 (2) 193-212.

Siti Zubaidah Ismail. 2014. Mendepani krisis moral: cabaran penguatkuasaan undang-undang Jenayah Syariah. *Shariah Law Reports Articles* 2(1): 1-9.

Yusuf Al-Qardhawi. 2012. *Ciri-ciri Unggul Masyarakat Islam yang Kita Idamkan*. Terj. Mohamaz Zaini Yahaya. Kuala Lumpur: Penerbitan Seribu Dinar.

Azizah Mat Rashid (corresponding author)

Fakulti Undang-Undang

Universiti Kebangsaan Malaysia

43600 Ukm Bangi

Selangor

Email: p93016@siswa.ukm.edu.my

Noor Aziah Mohd Awal

Fakulti Undang-Undang

Universiti Kebangsaan Malaysia

43600 Ukm Bangi

Selangor

Email: naha@ukm.edu.my

Ahmad Azam Mohd Shariff

Fakulti Undang-Undang

Universiti Kebangsaan Malaysia

43600 Ukm Bangi

Selangor

Email: aazam@ukm.edu.my

Nor 'Adha Abd Hamid

Fakulti Syariah Dan Undang-Undang

Kolej Universiti Islam Antarabangsa Selangor

Bandar Seri Putra

43000 Kajang

Selangor

Email: noradha@kuis.edu.my

Tg. Noor Azira Tg. Zainudin

Fakulti Undang-Undang

Universiti Kebangsaan Malaysia

43600 Ukm Bangi

Selangor

Email: tna@ukm.edu.my

Received: 10 April 2018

Accepted: 10 June 2019